



**СИЛАБУС**  
**навчальної дисципліни**

**«КЛІНІЧНЕ МЕДСЕСТРИНСТВО В ХІРУРГІЇ»**

<b>Галузь знань</b>	22 Охорона здоров'я
<b>Спеціальність</b>	223 Медсестринство
<b>Освітньо-професійна програма</b>	Сестринська справа Медсестринство
<b>Освітній ступінь</b>	Бакалавр <b>Магістр</b>
<b>Статус дисципліни</b>	Нормативна
<b>Групи</b>	I МС-22, II МСв-22, III МСв-21, IV МС-21 <b>I МС-31</b>
<b>Мова викладання</b>	Українська
<b>Кафедра, за якою закріплена дисципліна</b>	Кафедра хірургічних дисциплін і невідкладних станів
<b>Викладач курсу</b>	<b>Похмурський В.В.</b> – кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри
<b>Контактна інформація викладача</b>	Група у Viber, Google Classroom.
<b>Консультації</b>	Відповідно до розкладу консультацій. Можливі он-лайн консультації через ZOOM, Meet, або подібні ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.
<b>Сторінка курсу</b>	<a href="https://vl.lma.edu.ua/course/view.php?id=120">https://vl.lma.edu.ua/course/view.php?id=120</a>
<b>Опис навчальної дисципліни</b>	Кількість кредитів –3 Загальна кількість годин – 90 Модулів –1 Лекції – 18 год. Практичні заняття – 36 год. Самостійна робота – 36 год.
<b>Коротка анотація курсу</b>	Дисципліна «Клінічне медсестринство в хірургії» є нормативною дисципліною з спеціальності 223 Медсестринство. Навчальну дисципліну розроблено таким чином, щоб надати здобувачам вищої освіти необхідні знання для роботи в закладах охорони здоров'я (ЗОЗ); отримання знань щодо діагностичних критеріїв невідкладних хірургічних станів, для надання кваліфікованої першої медичної допомоги. Предметом вивчення навчальної дисципліни є: травматичні ушкодження та хірургічні захворювання, діагностика яких ґрунтується на даних суб'єктивного та об'єктивного обстеження, лабораторних дослідженнях та інструментальних методах обстеження.
<b>Мета та цілі курсу</b>	Метою вивчення нормативної дисципліни «Клінічне медсестринство в хірургії» є формування у студентів розуміння механізмів виникнення хірургічних захворювань, клінічного мислення при аналізі результатів суб'єктивного та об'єктивного обстеження, лабораторних досліджень та інструментальних методів обстеження; оцінювання ефективності застосованих методів лікування та профілактики; оволодіння знаннями та професійними

	<p>навичками обстеження пацієнтів, обґрунтування результатів лабораторних досліджень та інструментальних обстежень, лікування, профілактики хірургічних захворювань.</p> <p>Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні <b>знати:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– етіологію, класифікацію, механізм розвитку, симптоми та синдроми найпоширеніших хірургічних хвороб;</li> <li>– варіанти перебігу захворювань та їх диференціальну діагностику;</li> <li>– значення лабораторних досліджень та інструментальних методів обстеження;</li> <li>– сучасні принципи та методи лікування захворювань відповідно до клінічних протоколів;</li> <li>– алгоритм надання медичної допомоги при невідкладних станах в хірургії;</li> <li>– чинні накази МОЗ України;</li> </ul> <p><b>вміти:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– проводити суб'єктивне та об'єктивне обстеження пацієнта;</li> <li>– оцінити стан пацієнта;</li> <li>– сформулювати попередні діагнози;</li> <li>– підготувати пацієнта до інструментальних методів обстеження та забору біологічного матеріалу для лабораторних досліджень;</li> <li>– надавати медичну допомогу при невідкладних станах в хірургії;</li> <li>– виконувати найбільш поширені медичні маніпуляції;</li> <li>– асистувати лікареві під час виконання складних інструментальних обстежень та лікувальних процедур;</li> <li>– дотримуватися правил етики та деонтології у спілкуванні з пацієнтом;</li> <li>– дотримуватися правил техніки безпеки, охорони праці під час роботи з електроприладами, апаратами, що працюють під тиском, кисневими балонами; під час обстеження, виконання маніпуляцій, забору біологічного матеріалу для досліджень тощо.</li> </ul>
--	---

<p><b>Програмні результати навчання</b></p>	<p>ПРН01. Проводити медсестринське суб'єктивне та об'єктивне обстеження різних органів і систем пацієнта та оцінювати отримані дані.</p> <p>ПРН02. Проводити медсестринську діагностику: виявляти та оцінювати проблеми пацієнта.</p> <p>ПРН03. Планувати медсестринські втручання та реалізовувати їх.</p> <p>ПРН04. Здійснювати контроль за роботою молодшого медичного персоналу та станом інвентарю.</p> <p>ПРН05. Контролювати виконання правил внутрішнього розпорядку персоналом та пацієнтами з дотримання заходів санітарно-гігієнічного режиму в палатах та медичних кабінетах.</p> <p>ПРН06. Здійснювати медсестринське адміністрування.</p> <p>ПРН08. Брати участь у забезпеченні спостереження за здоровим і перехворілим населенням, реабілітації та диспансерного нагляду.</p> <p>ПРН09. Виконувати медичні маніпуляції з метою забезпечення санітарно-протиепідемічного режиму.</p> <p>ПРН10. Належно виконувати медичні маніпуляції з метою забезпечення особистої гігієни пацієнта.</p> <p>ПРН11. Виконувати найпростіші методи фізіотерапії.</p> <p>ПРН12. Координувати дії за допомогою поєднання декількох навичок для забезпечення харчування пацієнта.</p> <p>ПРН13. Належно виконувати медичні маніпуляції з метою проведення заходів щодо стабілізації функціонального стану організму.</p> <p>ПРН14. Виписувати, зберігати та застосовувати фармакологічні засоби.</p> <p>ПРН15. Вміти підготувати пацієнта, здійснити забір і скерування біологічного матеріалу на лабораторне та інструментальне дослідження.</p> <p>ПРН16. Надавати екстрену долікарську медичну допомогу на підставі діагнозу невідкладного стану.</p>
---	--

ПРН17. Здатність до точності при здійсненні взаємозалежних медсестринських функцій.  
 ПРН18. Планувати і проводити профілактичні та протиепідемічні заходи щодо інфекційних хвороб.  
 ПРН19. Організовувати та проводити навчання пацієнтів та членів їхніх родин з медичних питань.  
 ПРН20. Проводити медико-гігієнічну пропаганду.

#### Політика курсу

##### **Дотримання принципів академічної доброчесності**

Не толеруються жодні форми порушення академічної доброчесності. Очікується, що роботи студентів будуть самостійними, їх власними оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей. Під час виконання письмових контрольних робіт, модульних контрольних, тестування, підготовки до відповіді на екзамені користування зовнішніми джерелами заборонено. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем.

##### **Дотримання принципів та норм етики і професійної деонтології**

Під час занять здобувачі вищої (фахової передвищої) освіти діють із позицій академічної доброчесності, професійної етики та деонтології, дотримуються правил внутрішнього розпорядку Академії. Під час боротьби з епідемією COVID-19 виконують всі настанови протиепідеміологічного режиму: носять маски, дотримуються соціальної дистанції, використовують антисептики. Ведуть себе толерантно, доброзичливо та виважено у спілкуванні між собою та викладачами.

##### **Відвідування занять**

Студенти повинні відвідувати усі лекції, практичні заняття курсу та інформувати викладача про неможливість відвідати заняття.

##### **Політика дедлайну**

Студенти зобов'язані дотримуватися термінів, передбачених курсом і визначених для виконання усіх видів робіт.

##### **Порядок відпрацювання пропущених занять**

Відпрацювання пропущених занять без поважної причини відбувається згідно з графіком відпрацювань та консультацій. Відпрацювання пропущених занять з поважної причини може проводитися також улюбий зручний час для викладача.

Перескладання підсумкової оцінки з метою її підвищення не допускається, окрім ситуацій передбачених нормативними документами Академії, або неявки на підсумковий контроль з поважної причини.

### Структура курсу

#### ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Травма: загальні поняття, термінологія, актуальність	2
2	Система організації допомоги травмованим пацієнтам. «Ланцюг виживання»	2
3	Протоколи медичної допомоги при травмі	2
4	Протоколи медичної допомоги при травмі ATLS	2
5	Травма грудної клітки	2
6	Травма живота	2
7	Гострий живіт (синдром раптового абдомінального болю)	2
8	Хірургічна інфекція (частина 1)	2
9	Хірургічна інфекція (частина 2)	

<b>Разом:</b>	<b>18</b>
---------------	-----------

### ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Забезпечення прохідності дихальних шляхів (частина 1)	4
2	Забезпечення прохідності дихальних шляхів (частина 2)	4
3	Забезпечення дихання	4
4	Зупинка критичної зовнішньої кровотечі. Опанування шоку.	4
5	Оцінка стану притомності пацієнта, шкали AVPU, GCS, ISS (сумарний індекс)	4
6	Діагностика травм живота. Проникаючі поранення. Тупа травма	4
7	Перитоніт: принципи операційного лікування, правила санації і дренивання черевної порожнини	4
8	Нагнійні захворювання м'яких тканин. Обробка ран, перев'язки	4
9	<b>Модульний контроль 1.</b> Хірургічні захворювання та травматичні ушкодження	4
<b>Разом:</b>		<b>36</b>

### САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Закон України «Про екстрену медичну допомогу». Оснащення й персонал виїзних бригад екстреної медичної допомоги. Нормативи доїзду бригад на місце події	3
2	Маршрути пацієнта, рівнева шпитальна допомога. Травма-центри первинного і вторинного рівня	3
3	Структура і функціонал шпитальних відділень екстреної медичної допомоги	3
4	Анатомія грудної клітки, анатомія і фізіологія дихальної системи. Газообмін. Методи оцінки дихальної функції	3
5	Анатомія і фізіологія живота. Іннервація і больовий синдром. Клінічні симптоми при синдромі раптового абдомінального болю, їх пояснення	3
6	Операційне і неопераційне лікування травм живота	3
7	Запальні захворювання органів черевної порожнини	3
8	Антибіотикопрофілактика і антибіотикотерапія	3
9	Бактеріологічне і морфологічне дослідження фізіологічних та патологічних рідин і субстратів	3
10	Хірургічні хвороби судин	3
11	Хірургічні захворювання, спричинені або ускладнені діабетом	3
12	Хірургічна допомога вагітним	3
<b>Разом:</b>		<b>36</b>

#### Література для вивчення дисципліни

#### *Основна (базова):*

1. Желіба М. Д., Хіміч С. Д., Герич І. М. Загальна хірургія. - Київ: Медицина, 2018.
2. Лисенко Б.П., Шейко В.Д., Хіміч С.Д та ін. Хірургія: підручник: К.: ВСВ "Медицина", 2010.
3. Ахтемійчук Ю.Т., Вовк Ю.М., Дорошенко С.В. Оперативна хірургія. К.: ВСВ "Медицина", 2010.
4. Березницький Я. С, Вільцанюк О.А, Желіба М.Д. та ін. Хірургічні хвороби: - [Медицина](#), 2017.
5. Іфтодій А.Г., Пішак В.П. Хірургічні хвороби. Підручник: Частина 1: - Чернівці, 2007.

	<p>6. Анестезіологія та інтенсивна терапія: підручник / За ред. Ф.С. Глумчера. — К.: ВСВ «Медицина», 2010.</p> <p>7. Антропова Т.О. Невідкладні стани в терапії. — К.: Медицина, 2007.</p> <p>8. Інтенсивна терапія в педіатрії: навч. посібник. — К.: Медицина, 2008.</p> <p>9. Касевич Н.М., Шаповал К.І. Охорона праці та безпека життєдіяльності медичних працівників: підручник. — К.: ВСВ «Медицина», 2010.</p> <p>10. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги: навч. посібник / За ред. В.С. Тарасюка. — К.: ВСВ «Медицина», 2010.</p> <p>11. Назарова І.Б. Невідкладні стани в акушерстві. — К.: Медицина, 2006.</p> <p>12. Палій Л.В. Анестезіологія та інтенсивна терапія. — К.: Медицина, 2011.</p> <p>13. Палій Л.В. Основи реаніматології. — К.: Медицина, 2006.</p> <p>14. Поцюрко Р.І. Невідкладні стани в педіатрії. — К.: Медицина, 2006.</p> <p><b>Додаткова:</b></p> <p>1. Гринчук Ф.Ю., Білоокий В.А., Полянський П. Гострі хірургічні захворювання органів черевної порожнини: Букрек, 2012.</p> <p>2. Корік В.Є., <a href="#">Жидкова С.А.</a> «Військово-польова хірургія: підручник»: <a href="#">Центр учбової літератури</a>, 2018.</p> <p>3. Кондратенко П.Г., Бондарев В.І., Бондарев О.О., Васильєв Р.В. та ін. Хірургія (підручник): <a href="#">ВСВ «Медицина»</a>, 2009.</p> <p>4. Касевич Н.М., Шаповал К.І. Охорона праці та безпека життєдіяльності медичних працівників: підручник. — К.: Медицина, 2008. — 248 с.</p> <p>5. Ковальчук Л.Я., Гнатів В.В., Бех М.Д., Панасюк А.М. Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія невідкладних станів. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003.</p> <p>6. Тарасюк В.С., Кучанська Г.Б. Охорона праці в лікувально-профілактичних закладах. Безпека життєдіяльності: підручник. — К.: Медицина, 2010. — 488 с.</p>
<p><b>Поточний та підсумковий контроль</b></p>	<p><b>Поточний контроль</b> здійснюється на кожному практичному занятті з обов'язковим виставленням оцінки за результатами практичної роботи, фронтального індивідуального опитування та тестового контролю.</p> <p>Форма діагностики рівня підготовки студентів: письмова, усна.</p> <p>Засоби діагностики рівня підготовки студентів: тести, ситуаційні завдання, муляжі, медичне обладнання, відеоматеріали та ін.</p> <p><b>Підсумковий контроль (для бакалаврів)</b> проводиться у два етапи:</p> <p>1. Стандартизований тестовий ліцензійний іспит Крок Б (з дисциплін, що формують фахові компетентності).</p> <p>2. Практично-орієнтований – з дисципліни Клінічне медсестринство, що включає: Клінічне медсестринство у внутрішній медицині, Клінічне медсестринство в педіатрії, Клінічне медсестринство в хірургії, з виставленням середньо-арифметичної оцінки за 100-бальною шкалою, національною шкалою «відмінно», «добре», «задовільно» та шкалою ЄКТС – А, В, С, D, E.</p> <p>У разі, якщо випускник не склав стандартизованого тестового ліцензійного іспиту Крок Б, йому не видається диплом бакалавра. Впродовж трьох років він може перескласти даний екзамен.</p>
<p><b>Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу</b></p>	<p>Під час навчального процесу будуть використовуватися: лекції, презентації, дискусії, індивідуальні дослідження тощо.</p> <p>У разі роботи в дистанційному режимі використовуватиметься віртуальне навчальне середовище MOODLE.</p> <p>Лекції та практичні заняття будуть вестися за допомогою програм електронної комунікації Zoom, Meet чи аналогічних.</p> <p>Поточна комунікація з викладачем буде здійснюватися в соціальних мережах Viber, WhatsApp (за вибором академічної групи).</p>
<p><b>Необхідне</b></p>	<p><b>У звичайному режимі навчання.</b> Вивчення курсу передбачає приєднання</p>

**обладнання** кожного студента до навчального середовища MOODLE.  
**У режимі дистанційного навчання під час карантину** вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного студента до програм ZOOM, або Meet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку студент має самостійно потурбуватися про якість доступу до інтернету.

**Критерії оцінювання**

**Схема нарахування та розподіл балів**

Поточне оцінювання, МК та самостійна робота						СМО	ПМО	ECTS	За національною шкалою
Модуль 1									
T1	T2	...Tn	САП	МК 1	МО				
4	4	3	73	75	74	74	74	C	добре

T<sub>1</sub> – T<sub>n</sub> – теми занять до модульного контролю 1;  
 САП – середнє арифметичне усіх позитивних оцінок в національній шкалі, яке переводиться у 100 – бальну шкалу;  
 МК - модульний контроль;  
 МО (модульна оцінка) – середнє арифметичне САП та МК;  
 СМО (семестрова модульна оцінка) – це середньоарифметична МО;  
 ПМО (підсумкова модульна оцінка) – виставляється в кінці вивчення дисципліни за 100 – бальною шкалою, національною шкалою та ECTS.

**Шкала оцінювання: національна та ЄКТС**

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою	За шкалою ECTS
<b>90-100</b>	відмінно	<b>A</b>
<b>80-89</b>	добре	<b>B</b>
<b>70-79</b>	добре	<b>C</b>
<b>60-69</b>	задовільно	<b>D</b>
<b>51-59</b>	задовільно	<b>E</b>
<b>35-50</b>	незадовільно з можливістю повторного складання	<b>FX</b>
<b>0-34</b>	незадовільно з обов'язковим повторним курсом вивчення дисципліни за зазначений семестр	<b>F</b>

- Питання до підсумкового контролю**
1. Організація профілактичної та лікувальної хірургічної допомоги пацієнтам.
  2. Переломи кісток. Етіологія. Сприятливі чинники. Класифікація. Клінічні ознаки. Лікування. Ускладнення. Профілактика.
  3. Вивихи. Етіологія. Сприятливі чинники. Класифікація. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
  4. Синдром тривалого роздавлювання. Етіологія. Сприятливі чинники. Класифікація. Стадії розвитку. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика ускладнень.
  5. Травматичний шок. Етіологія. Патогенез. Сприятливі чинники. Класифікація. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
  6. Рани. Етіологія. Класифікація. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика ускладнень.
  7. Опіки. Етіологія. Сприятливі чинники. Класифікація. Методи визначення площі опіків. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
  8. Відмороження. Етіологія. Сприятливі чинники. Класифікація. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
  9. Електротравма. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика. Надання невідкладної допомоги.
  10. Опікова хвороба. Етіологія. Сприятливі чинники. Класифікація. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
  11. Фурункул. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.

12. Карбункул. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
13. Абсцес. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
14. Флегмона. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
15. Гідраденіт. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
16. Бешиха. Етіологія. Сприятливі чинники. Стадії захворювання. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
17. Еризипелоїд. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
18. Мастит. Етіологія. Сприятливі чинники. Класифікація. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
19. Лімфаденіт, лімфангіт. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
20. Сепсис. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
21. Остеомієліт. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Лікування. Профілактика.
22. Газова гангрена. Етіологія. Сприятливі чинники. Клінічні ознаки. Діагностика. Лікування. Профілактика.
23. Грижі живота. Класифікація, етіопатогенетичні чинники виникнення. Клінічні ознаки. Защемлені грижі. Причини та види защемлень. Діагностика. Лікування.
24. Гострий холецистит. Етіопатогенетичні чинники. Класифікація. Диференційна діагностика. Клінічні ознаки. Інструментальна діагностика. Лікування.
25. Жовчнокам'яна хвороба. Етіопатогенетичні чинники. Класифікація. Диференційна діагностика. Клінічні ознаки. Інструментальна діагностика. Лікування.
26. Гострий панкреатит. Етіопатогенетичні чинники. Класифікація. Диференційна діагностика. Клінічні ознаки. Інструментальна діагностика. Лікування.
27. Гострі кровотечі в просвіт травного каналу. Причини виникнення. Діагностика джерела кровотечі. Клінічні ознаки і діагностика. Інфузійна і медикаментозна коригувальна терапія.
28. Гострий апендицит. Етіопатогенетичні чинники. Класифікація. Особливості клінічного перебігу гострого апендициту. Ускладнення гострого апендициту. Лікування.
29. Гостра кишкова непрохідність. Діагностика та диференційна діагностика гострої кишкової непрохідності. Особливості клінічного перебігу окремих видів гострої кишкової непрохідності (динамічної, странгуляційної, обтураційної, змішаної кишкової непрохідності — інвагінації). Інструментальна діагностика. патогенез гострої кишкової непрохідності. Хірургічна тактика та хірургічне лікування.

**Перелік  
практичних  
навичок**

1. Об'єктивне та суб'єктивне обстеження пацієнтів при хірургічній патології.
2. Транспортування хворих після операції.
3. Алгоритм дій при ранніх післяопераційних ускладненнях.
4. Алгоритм дій при пізніх післяопераційних ускладненнях.
5. Обробка рук перед операцією сучасними та традиційним методами.
6. Обробка операційного поля.
7. Підготовка халата до стерилізації, укладання халатів у бікс.
8. Одягання стерильного халата та маски на себе.
9. Одягання стерильного халата та маски на хірурга.
10. Виготовлення перев'язувального матеріалу: кульок, серветок, турунд.

11. Передстерилізаційна обробка інструментів.
12. Контроль ефективності передстерилізаційної обробки інструментів.
13. Складання набору інструментів для первинної хірургічної обробки рани.
14. Складання набору інструментів для венесекції.
15. Складання набору інструментів для апендектомії.
16. Складання набору інструментів для трепанації черепа.
17. Складання набору інструментів для скелетного витяжіння.
18. Складання набору інструментів для ампутації нижньої кінцівки.
19. Проведення активно-пасивної імунізації проти правця (на муляжі).
20. Контрольна перев'язка асептичної післяопераційної рани.
21. Перев'язка рани в стані гідратації.
22. Перев'язка рани з дренажем.
23. Перев'язка рани в стадії дегідратації.
24. Перев'язка укушеної рани.
25. Накладання оклюзійної пов'язки.
26. Накладання пов'язок на різні ділянки тіла.
27. Знімання вузлових швів.
28. Забір матеріалу з ран для бактеріологічного дослідження.
29. Підготовка набору для розтину гнояка.
30. Визначення стану опікової поверхні.
31. Визначення площі опікової поверхні (за правилом долоні, правилом дев'яток, тощо).
32. Визначення стану поверхні з відмороженням.
33. Накладання гіпсової лонгети з фабричного гіпсового бинта.
34. Накладання циркулярної гіпсової пов'язки.
35. Перший контрольний огляд гіпсової пов'язки.
36. Алгоритм дій при наростаючому набряку кінцівки.
37. Алгоритм дій при спадаючому набряку кінцівки.
38. Накладання оклюзійної пов'язки при закритому пневмотораксі.
39. Виготовлення дренажу по Бюлау для дренажу плевральної порожнини.

**Опитування**

Анкету з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу